Pohjois – Savon hyvinvointialue

HE 70 / 2024 vp

Luonnos hallituksen esitykseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (jälkikäteistarkistus, asiakasmaksumuutokset)

Lausuntopyyntö

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan hallitusohjelman mukaisesti rahoituksen koko maan tasolla tehtävään jälkikäteistarkistukseen lisättäväksi vuodesta 2026 portaittain kasvava hyvinvointialueiden omavastuu. Tavoitteena on rahoitusmallin kannustavuuden lisääminen. Jälkikäteistarkistuksena tehtävästä vuosittaisesta rahoituksen lisäyksestä tai vähennyksestä otettaisiin huomioon vuodelle 2026 tehtävässä vuoden 2024 rahoituksen jälkikäteistarkistuksesta 95 prosenttia, vuonna 2027 tehtävässä tarkistuksesta 90 prosenttia, vuonna 2028 tehtävässä tarkistuksesta 80 prosenttia ja vuodesta 2029 alkaen tehtävistä tarkistuksista 70 prosenttia. Omavastuuosuuden vaikutukset hyvinvointialueiden rahoitukseen riippuvat alueiden kustannuskehityksestä. Mikäli kustannusten kasvu pysyy korkeana, omavastuuosuus merkitsisi rahoituksen vähennystä suhteessa täysimääräiseen jälkikäteistarkistukseen. Mikäli alueet kuitenkin saavat omilla sopeuttamis- ja tehostamistoimillaan pidettyä kustannusten kasvun maltillisena, omavastuuosuus lisäisi rahoitusta suhteessa täysimääräiseen tarkistukseen.

Lisäksi yksittäisille alueille myönnettyä lisärahoitusta ei otettaisi jatkossa huomioon jälkikäteistarkistuksessa.

Rahoituslain mukaan hyvinvointialueiden tehtävämuutokset otetaan rahoituksessa huomioon etukäteen niiden voimaantulosta lukien. Laissa ehdotetaan täydennettäväksi sääntelyä siitä, miten tehtävämuutoksista erillään säädettävät asiakasmaksujen muutokset tulisi ottaa huomioon rahoituksessa. Asiakasmaksujen tasoa, perusteita tai maksullisuutta koskevat muutokset ehdotetaan otettavaksi huomioon muutoksen voimaantulovuodesta lukien etukäteen.

Lisäksi tarkistettaisiin pelastustoimen riskikertoimen laskennassa käytettäviä tietoja koskevaa sääntelyä.

Hallituksen esitys on tarkoitus antaa kesäkuussa 2024. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025 lukuun ottamatta jälkikäteistarkistusta koskevia muutoksia, joita sovellettaisiin

ensimmäisen kerran vuonna 2026 vuoden 2024 rahoituksen perusteella tehtävään tarkistukseen.

Jälkikäteistarkistus

Esitettyä jälkikäteistarkistuksen omavastuuosuuden lisäystä ei tule tehdä tässä vaiheessa. Jälkikäteistarkistusta ei tule käsitellä irrallisena muutoksena rahoituslainsäädännön kokonaisuudesta. Ensisijaista olisi ratkaista hyvinvointialueiden rahoituksen perusongelma eli alueiden rahoituksen ja lakisääteisten velvoitteiden epäsuhta. Hyvinvointialueiden rahoitusmalliin ei tule tässä vaiheessa tehdä sellaisia muutoksia, jotka todennäköisesti vähentäisivät alueiden jo valmiiksi alijäämäistä rahoitusta.

Hyvinvointialueita koskee aikataulultaan epärealistisen tiukka alijäämien kattamisvelvollisuus. Hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien perusrahoitus on mittavasti alijäämäinen, mistä syystä alueet ovat pakotettuja sopeuttamaan toimintaansa jopa lakisääteisten tehtävien, velvoitteiden ja aikarajojen kustannuksella.

Hyvinvointialueiden rahoituksen jälkikäteistarkistukseen esitetty omavastuun lisäys voisi toimia kannustavana elementtinä alueille siinä tilanteessa, että alueiden tulokset parantuisivat.

Hyvinvointialueiden keväällä 2024 julkistamat talousennusteet kuitenkin osoittavat, että alueiden kustannuskehityksen arvioidaan kasvavan nopeammin kuin valtion rahoitus sopeutustoimista huolimatta. On todennäköistä, että alueiden tulokset ovat alijäämäisiä myös tulevina vuosina.

Arvioidulla kustannuskehityksellä porrastettu omavastuu vähentäisi alueiden rahoitusta suhteessa täysimääräiseen tarkistukseen siten, että vuonna 2030 rahoitusta on koko maan tasolla 110 miljoonaa euroa vähemmän kuin täysimääräisellä tarkistuksella. Arvioidulla kehityksellä omavastuuosuus kasvattaisi alueiden rahoituksen ja kustannusten välistä erotusta entisestään. Edelleen todetaan, että jälkikäteistarkistuksen omavastuu saattaisi hieman heikentää alueiden alijäämänkattamisvelvoitteiden täyttämistä arvioidulla kustannuskehityksellä.

Asiakasmaksumuutokset

Asiakasmaksujen muutokset voidaan vähentää alueiden rahoituksesta etukäteen. Rahoituksen määrää vähennettäessä on otettava huomioon, että asiakasmaksujen korotukset eivät kerry hyvinvointialueille täysimääräisinä, koska asiakasmaksukatto leikkaa perittäviä asiakasmaksu. Lisäksi kaikilla palveluiden käyttäjillä ei ole maksukykyä maksujen hoitamiseen, mikä vähentää asiakasmaksujen kertymää.

Pelkkä asiakasmaksujen indeksikorotus ei saa vähentää hyvinvointialueiden rahoitusta etukäteen kuten lakiesityksessä todetaankin.

Rahoituksen vähenemisen vaikutukset – paljon sairastavuutta

Hallituksen esityksessä todetaan, että mitä korkeampi palvelutarvekerroin alueella on, sitä enemmän alueelle kohdistuu terveydenhuollon

palvelutarpeen kriteerin kautta jakautuvasta valtion rahoituksen vähennyksestä.

Edellä mainittu rahoituksen väheneminen vie ongelmiin erityisesti ne hyvinvointialueet, joilla on sairastavuus suurinta Suomessa. Tämä vaarantaa potilaiden hoidon eikä voi olla terveyspoliittisesti oikein.

Pelastustoimen riskikertoimet

Hyvinvointialueen pelastustoimen riskikertoimessa ja siten myös pelastustoimen laskennallisessa rahoituksessa tulee huomioida täysimääräisesti todelliset pelastustoimen palvelutasoa ja -verkkoa määrittävät tekijät. Onnettomuusuhkien ja muiden uhka-arvioiden lisäksi pelastustoimen palveluverkkoa ja -tasoa määrittää voimakkaasti sisäministeriön julkaisema Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje. Nykyinen ohje on julkaistu vuonna 2012 ja sisäministeriö laatii parhaillaan uutta 1.1.2025 voimaan tulevaa toimintavalmiuden suunnitteluohjetta. Ohje keskittyy pelastustoiminnan palvelutason määrittämisen perusteisiin ja sisältää myös alueelliset riskiluokat toimintavalmiusaikavaatimuksineen. Palvelutasoon kytkeytyvä pelastustoiminnan toimintavalmius edellyttää taloudellisia panostuksia toimitilojen lisäksi muun muassa henkilöstön, ajoneuvojen ja kaluston osalta.